

Arxiu històric FUNDACIÓ JAUME BOFILL

La realitat socio-demogràfica de Ciutat Vella

Raimon Bonal

Joan Costa

NOVEMBRE 1988

FUNDACIÓ
Fundació
JAUME
Jaume
BOFILL
Bofill

La realitat socio-demogràfica de Ciutat Vella

A l'anàlisi feta per nosaltres mateixos el 1978 Sol urbà i classes socials. Elements per a una política municipal (Barcelona, Editorial Blume), ja veiem que amb dades referides al 1970, les connotacions d'aquest sector urbà de Barcelona eren tanmateix ben característiques:

- importància relativa de la població de més de 65 anys,
- percentatge notable de persones en situació familiar inestable
- immigració notable amb presència de moltes persones nascudes fora de Catalunya,
- molta població flotant fent una permanència al barri poc estable, i
- percentatges notables de població visquent sola.

Les variables que es desprenien d'aquella anàlisi reflexen quelcom que no passa desapercebut a ningú que pretengui conèixer mínimament la ciutat de Barcelona: Ciutat Vella constitueix una unitat urbana susceptible d'acollir contingents de població amb una situació existencial ben difícil. Hi ha tots els components indispensables per a pensar que Ciutat Vella és una "bossa de marginació social".

Amb dades molt més recents corresponents a l'any 1986 i amb un allau d'informació molt més rica i complexa, aquella situació

d'anys enrera se'ns confirma i potser àdhuc s'agreuja. Efectivament, a part la densitat molt més forta (que excedeix de més de 6.000 habitants per quilòmetre quadrat sobre la mitja de Barcelona), observem el següent:

- un decreixement molt superior a la mitja de Barcelona (1981-1986) i aquesta reducció en les seves 3/4 parts és deguda a un afluixament dels processos migratoris,
- un dèficit relatiu de persones de 0-18 anys en contrast amb l'excés de població de més de 65 anys (10 punts sobre la de Barcelona),
- un pes relatiu que ha de suportar la població potencialment activa per mantenir la població activa (més de 6 persones sobre la mitja de Barcelona),
- habitacles comparativament menys ocupats que a la resta de Barcelona, degut a la gran abundància relativa d'ancians solitaris, tant homes com dones (més de 65 anys, 9 punts sobre Barcelona i més de 75 anys, més de 14 punts),
- taxa d'atur sensiblement superior a la mitja de Barcelona (més de tres punts),
- dèficit de categories professionals alta i mitja i sobreabundància de categories professionals baixes (més de 12 punts sobre la mitja de Barcelona),
- índexs d'analfabetisme superiors tant pels homes com per les dones,
- pel que fa a l'estat civil, predomini dels solters, vidus i separats indistintament per ambdós sexes,

- percentatges superiors de nois i noies de 15 a 19 anys que cerquen la seva primera feina (sempre entorn dels quatre punts),
- índexs superiors d'aturats tants en els nois com en les noies en els grups d'edat 20-24 i 25-29,
- índex d'envelliment al barri (150'3) considerablement superior a la mitja de Barcelona (62'4).

I podriem seguir el recompte d'indicadors per a acabar confirmant aquella intuïció dels anys setanta quan contemplàvem, no pas sense una certa sorpresa, que la Ciutat Vella constitueix una veritable "bossa" de misèria i marginació en el context de la ciutat de Barcelona.

No ens cal recórrer a l'argument bibliogràfic després d'haver constatat els indicadors que s'acaben d'exposar. De totes maneres, volem refermar l'evidència amb alguns fragments substancials aportats per la Secretaria Tècnica de l'Àrea de Serveis Socials de l'Ajuntament de Barcelona... a l'obra Un sistema d'indicadors socials per a la ciutat de Barcelona, de Joan Soler, Enric Sampere i Pilar Ferrando.

"La Ciutat Vella és, sense cap mena de dubte, el districte de Barcelona on la problemàtica social i econòmica de la dona és més greu... s'hi assoleixen els pitjors resultats... Cal tenir en compte que a la Ciutat Vella, des del punt de vista de l'ocupació de les capes baixes de la població, l'economia submergida ni té una importància superior a la que pugui tenir en altres districtes... L'analfabetisme és, pel que fa al nivell d'instrucció, un dels problemes més punyents de la Ciutat Vella:

aquest districte es situa al capdavant de Barcelona...
Sembla clar que aquesta àrea urbana és d'una banda el
districte amb més desestructuració familiar i de l'altra,
el que suporta un major nombre de persones ancianes que
vieu soles..."

En concret la zona del Barri Antic, el Barri Gòtic i el
Raval dintre Ciutat Vella, es veu afectada pels problemes
derivats de la seva idiosincràsia com a centre històric
de la ciutat, amb tota la seva amalgama de cultures,
professions, activitats econòmiques i lúdiques difícilment
homogeneïzables i que rarament trobem als barris perifèrics
de les grans ciutats... Malgrat tot, aquest districte
és un dels que més, si no el primer, necessiten una
intervenció per part dels Serveis Socials" (Capítol 4,
La Dona, pp. 187-195).

"...pel que fa als ancians, tota la zona es situa per
sobre de la taxa del conjunt del municipi i el primer
factor d'agreujament d'aquesta característica demogràfica
és el fet que molts ancians visquin sols..."

Per altra banda, és el districte de Barcelona amb menys
recursos per a l'ajut informal a la gent gran que viu sola..."
(Capítol 5, Els avis, pp.96-98).

La campanya

L'Associació de Veïns del Casc Antic, amb seu al carrer Tantarantana, va concebre la idea d'endeçar una campanya de denúncia i de sensibilització de la població entorn de la problemàtica social del barri amb el significatiu lema Aquí hi ha gana que, poc després, es transformaria en l'expressió Aliment Solidari. Precisament el 2 de març del 1987 es donava per satisfeta la primera etapa i s'assenyalava que la lluita no havia acabat encara i que el que s'esperava aleshores era un seguit de respostes polítiques a un programa de solucions concretades en els sis punts següents:

- priorització per l'atenció a la població amb problemes,
- creació d'un centre bàsic de salut,
- posta en marxa d'un centre de serveis socials,
- finançament públic del Centre Alimentari (avui Solidari),
- atenció preferent a la gent gran, i
- conversió de l'ARI (Àrea de Rehabilitació Integrada) en gerència urbanística.

De totes maneres, és interessant refer una mica la història, encara que sigui a manera de síntesi, per tal d'entendre tot el procés de la iniciativa duta a terme per l'esmentada Associació de Veïns.

El 8 de gener del 1987 el manifest de presentació de la campanya és presentat a la premsa a l'ensens que es comunica als mitjans de comunicació social la promesa ferma de fer aviat una roda de premsa informativa. En substància la campanya projectada incidiria sobre dos fronts: una recollida d'aliments (al carrer Rec Comtal) i una

recollida de diners (a través de les Caixes de Barcelona, Catalunya i de Pensions). L'operació es presentava amb un dibuix al·lusiu al tema: una cullera que vessa aliment sobre una ciutat emmarcada entre el monument de Colom i l'església de la Sagrada Família.

Tota la recollida es faria entre el 2 i el 8 de febrer que més tard fou allargada l'acció durant set dies més, és a dir, fins el dia 15.

El Consell Municipal del Districte I cedia el local i els telèfons; però la regidora de Serveis Socials de l'Ajuntament, Francesca Masgoret, es negava a apoiar la campanya considerant que aquesta mena d'accions no tenia cabuda en l'actual política municipal. Per altra banda, Margarida López dels Serveis Socials de la Generalitat oferia uns excedents d'oli, sucre i farina per a aquesta campanya; excedents que procedien de la Comunitat Europea.

Tota la premsa es fa ressó d'aquella campanya i, per exemple una editorial del PERIODICO DE CATALUNYA del dia 15 de gener, deia:

"En el Casc Antic saben de antemano que su campaña no resolverá todos los casos concretos que hay planteados. Tampoco lo pretenden, aunque no se limitan en sus aspiraciones. Su objetivo principal es servir de estímulo con una recoqida de alimentos y de aportaciones económicas para que las autoridades se muevan y elaboren los planes necesarios para romper con el cerco de pobreza que destroza, tanto el alma como el cuerpo, a un sector de barceloneses de derecho y residencia. Si un numero significativo de convecinos, pertenecientes a todos los barrios,

se mueve en favor de los más pobres, la voluntad popular estará expresada... El grito de "¡Aquí hi ha gana!" ha de ser una llamada de atención que, lanzada desde el Casc Antic, debe servir para todos los barrios de Barcelona. Porque, aunque sea en menor grado, desgraciadamente todos comparten el problema".

Amb el suggerent títol La misèria no és demagògica, Teresa Pàmies ho comentava al diari AVUI del dia 21 de gener. I, entre d'altres coses, deia:

"En la crida de l'Associació de Veïns del Barri Antic hi ha una voluntat explícita d'emplaçar els ciutadans davant la seva responsabilitat, car no tot és culpa d'una administració pública deficient. Tots hi tenim la nostra part de complicitat...".

I l'endemà al mateix diari. Josep Maria Espinàs comentava:

"La "inseguretat ciutadana" no és, en el fons, que et puquin robar al carrer de Muntaner. L'autèntica inseguretat ciutadana és l'existència d'extensos sectors de població sense els drets mínims".

Era indubtable que un dels objectius de la campanya s'estava ja assolint: la crida a la consciència ciutadana a una més forta solidaritat. Perquè, no ens n'em d'enganyar, la campanya, duta a terme per l'associació de veïns en col.laboració amb caixes d'estalvi i organitzacions benèfiques i de consumidors, té, segons els seus promotors, un caràcter simbòlic, ja que la seva intenció, segons que

ells mateixos expliquen, no és substituir les institucions ni fer caritat, sinó molt més "denunciar una situació que la mateixa administració reconeix" (AVUI, 3 de febrer del 1987).

La resposta ciutadana és impressionant. Així ho constata Xavier Belmonte a EL PERIODICO (el 5 de febrer):

"La actividad en el local que se levanta donde estuvo el cine Triunfo es frenética. "No paramos", sentencia un miembro de la asociación de vecinos. En tres días, más de 500 particulares han entregado alrededor de 1.000 kilos de alimentos, sobre todo arroz y leche, y 900.000 pesetas en metálico".

I Pilar Mercadé de l'Associació de Veïns del Barri Antic fa un balanç provisional de la campanya a EL MON (13 de febrer):

"Certament, s'han recollit tones d'aliments, i hi ha gent que la valora molt aquesta recollida... i cosa curiosa, la majoria d'aportacions són d'ordre particular... ens hem adreçat a moltíssimes empreses, i tan sols n'ha col.laborat una desena, i gairebé d'una manera simbòlica... aportacions que fan riure... Però al marge d'aquest aspecte material, el resultat més important és un altre, el ressó públic que ha tingut gràcies a la col.laboració dels mitjans de comunicació... això em sembla la cosa més important de la campanya, que ha arribat a molta gent, que se'n parla, de la situació que volíem denunciar amb l'eslògan "Aquí hi ha gana!".

Acabada la primera etapa d'aquella campanya, s'organitza un debat obert al carrer Mercaders amb la participació de Paco Candel, Teresa Pàmies, Joan Gomis, Joan N. García Nieto, l'Ajuntament de Barcelona, la Generalitat de Catalunya i l'Associació de Veïns del Casc Antic i moderat per Josep Martí Gómez sota el títol suggerent Marçinació i Ciutat Vella.

El 3 de març és un dels dimarts que l'alcalde Pasqual Maragall dedica a visitar els diversos districtes i la primera autoritat municipal el dedica precisament a Ciutat Vella. Les entitats del barri no són visitades per l'alcalde, però hi ha la cita concertada amb els organitzadors de la campanya Aquí hi ha gana pel proper dijous dia 5 de març. La convocatòria és una trobada al més alt nivell i el desenvolupament de la mateixa es realitzarà en una doble fase. La primera limitada als responsables municipals de les diverses àrees implicades en el tema (Sanitat, Serveis Socials, Protecció Ciutadana, Joventut, Ponència Econòmico-Social i Consell de Districte); la segona extesa a un col·lectiu d'unes 60 persones entre diversos ciutadans (Directors Generals de la Generalitat: Joan Ràfols de Vivenda, Jaume Nualart de Serveis Socials, Antoni Castells de Protecció de Menors i Antoni Artem de Drogodependència), il·lustres invitats (Antoni Serra Ramoneda, President de la Caixa de Catalunya; Joan Ignasi Urenda, governador civil de Lleida; Francesc Pi de la Serra, Raimon i Lluís Llach, cantautors; Oriol Bohigas i Manuel de Solà Morales, arquitectes; Pere Sust, president de la Federació Espanyola de bàsquet i la família Pantaleoni, propietària de centres comercials al barri) i els representants de les associacions

de veïns del Casc Antic, del Raval, del Barri Gòtic, de les Rambles i de la Barceloneta. Cal dir que cap dels directors generals de la Generalitat es va fer present a la trobada.

La premsa qualifica la trobada d'"experiència sense precedents". La trobada era conseqüència de tres circumstàncies ben concretes: les campanyes de denúncia de la situació del districte, la pressió exercida per l'oposició municipal i la convicció per part dels responsables municipals que els problemes de Ciutat Vella exigien solucions globals que van més enllà de les possibilitats de l'ajuntament de la ciutat.

El resultat de la trobada es concretaria en la creació d'una comissió interdisciplinària que s'ocuparia de buscar solucions al greu procés de degradació de Ciutat Vella. La presidència estaria en mans de Pau Cernuda, conseller del districte i estaria integrada per Pere Serra, gerent de l'ARI, un representant de cadascuna de les associacions de veïns, un del sector del comerç i una personalitat que podria ésser Maria del Mar Bonet. El representant de la Generalitat podria ésser el director general de Serveis Socials, Jaume Nualart.

El 24 de març aquesta comissió mixta es reuneix per primera vegada on s'intenta ja delimitar les seves pròpies funcions i, per altra banda, concreta un pla urgent en matèria de serveis socials. Es veu també que el paper de la comissió és el de coordinar les polítiques que sobre serveis socials desenvolupin al districte les diverses institucions. Finalment, es va acordar que aquesta comissió mixta fos l'òrgan encarregat de vigilar les inversions destinades a actuacions urgents en el context de Ciutat Vella, així com d'establir

les prioritats d'actuació. En aquest sentit, ja hi ha la seguretat en aquells moments per a començar a treballar amb la consignació de 200 milions (per meitat la Generalitat i l'Ajuntament) per a aquesta mena d'actuacions.

Malgrat que hi ha moments que sembla com si els fruits de la campanya fossin aprofitats pels polítics com escenari degut a la proximitat de les eleccions municipals, el cert és que s'estava en una línia de posar en pràctica polítiques efectives aptes per a traduir en realitats l'esforç dut a terme per la campanya precedent Aquí hi ha gana.

Pilar Mercadé en unes declaracions al DIARI DE BARCELONA (17 de març), donava una visió panoràmica del que havia estat aquell esforç:

"Aquesta campanya sorgeix quan els veïns del barri apreciem el deteriorament que s'està produint en els darrers cinc anys, i en veure que ni l'Ajuntament ni la Generalitat prenen la iniciativa per donar solucions. La campanya s'inicia davant la realitat de casos de malaltia, d'atur, d'avis que no poden pagar ni el llum ni l'aigua i que fins i tot viuen sense vidres a les finestres.

A partir de la campanya la ciutat comença a sensibilitzar-se davant del problema i el passat sis de març vam tenir una primera entrevista amb l'alcalde Pasqual Maragall, que promet reformes al barri.

Els sis milions recollits serviran per a la creació d'un centre on es donarà menjar, s'ensenyarà a

cuinar i es repartiran aliments a domicili per gent de la tercera edat. Les 26 tones d'aliments es distribueixen entre l'Hora de Déu i les parròquies. Arran de la campanya el problema s'ha agreujat perquè ha aparegut gent silenciosa, famílies amb problemes, gent gran que viu sense sanitaris, persones víctimes de l'atur. Ara, davant d'aquesta realitat, tenim el repte de fer coses, de donar solucions. Hem ensenyat la misèria, hem conscienciat l'opinió pública, però ara hem de canalitzar tot aquest moviment de denúncia i solidari en fets concrets".

El dia 11 d'abril la premsa informava que els promotors de la campanya Aquí hi ha gana havien rebut a través del govern civil dos mil quilos de llet, pasta de sopa, farina i formatge, enviat per la Comunitat Econòmica Europea. Els aliments serien repartits en un local privat cedit per un veí del Casc Antic, puix que encara s'estava a l'espera de la cessió d'un local per part de l'Ajuntament per a posar en marxa un centre alimentari. Es va arribar a la situació que, en espera del local, els lliuraments d'aliments es feien casa per casa, família per família, gràcies a un estudi realitzat sobre les persones més necessitades del barri.

La tercera reunió de la comissió esmentada tindria lloc el 12 de maig i ja va concretar la creació d'un centre alimentari (29 milions) i l'aplicació del Cinquè Pla d'Empleu Juvenil (uns 40 milions).

El centre alimentari

El punt de partida era que no calia enumerar els problemes perquè ja eren suficientment coneguts. Ni l'administració per causa dels estudis prèviament efectuats, ni els ciutadans en general per la força expansiva dels mitjans de comunicació social, ni els propis veïns per causa del contacte quotidià i directe podien al·legar cap mena d'ignorància al respecte. La campanya Aquí hi ha gana havia arribat a promoure una denúncia sobre la marginació mateixa del barri que ateny en no pas pocs casos a la fam.

¿Qui podia ignorar que les causes concretes de la problemàtica que es presentava al barri eren, en darrer terme, degudes a l'ordenació econòmico-social injusta que genera desigualtats?

¿Qui es podia fer l'ignorant quan l'acumulació de riqueses per part d'uns pocs era la raó concreta de la desposseïció de molts? La temptació era molt concreta: s'havia de canviar de sistema socio-econòmic. Però, ¿no és això predicar una utopia que no es troba a l'abast de qualsevol? I mentrestant, què? ¿Anirem cridant que cal distribuir millor les riqueses mentre hi ha persones que truquen la porta demanant un tros de pa perquè no saben què menjar? ¿Com afrontar directament i solidàriament la problemàtica que s'està presentant a cada cantonada? Què cal fer?

La convicció és col·lectiva: cal tirar endavant, sigui com sigui, mesures d'urgència que, encara que insuficients, ajudin a avançar en els casos més extrems. Tendrem a lograr una major justícia social; però la misèria no té espera perquè és un problema de supervivència.

Aquest discurs no coincideix amb el de les administracions perquè elles només afavoreixen els sectors més "normalitzats" amb l'argument que cal refer la força de treball. La perspectiva dels qui volen fer alguna cosa immediatament és la de què el marginat, tot i trobar-se als marges de la tensió de classes, prové també d'aquells mateixos sectors de les forces de treball potencial; però a ell se l'hi han negat els mínims drets i és el qui paga les conseqüències de la injustícia social imperant. Cal, per tant, posar màns a l'obra.

Ni la recollida simbòlica d'aliments, ni la consecució d'uns diners desinteressadament oferts, ni qualsevulla actuació a nivell de barri dirigida en aquest sentit poden mínimament solucionar el problema, perquè l'arrel ve de molt més lluny.

En el context de les activitats ideades la Vocalia de Serveis Socials del Casc Antic, no solament promou la campanya esmentada, sinó que dóna viabilitat a un Centre Solidari per a pal·liar ordenadament la demanda del carrer. Serà una conseqüència de la campanya Aquí ni ha gana: Operació Aliment Solidari realitzada el gener del 1987.

Aquesta serà una activitat encaminada, no solament a donar menjar a qui té fam, sinó a donar pautes educatives alimentàries a les persones que ni han tingut tan sols la possibilitat d'adquirir una mínima cultura dietètica ostentant una insuficiència o inadequació del que mengen habitualment; l'ensenyament de les normes higièniques serà un dels objectius d'aquell Centre Alimentari: la relació aliment/salut és una sensibilitat que cal transmetre.

El programa general del Centre vol atenuar les conseqüències

d'una alimentació insuficient capacitant les persones per a realitzar menús econòmics i al mateix temps equilibrats, educar sobre les tècniques culinàries, conscienciar sobre la importància dels aliments prioritaris establint la relació aliments-salut i, en definitiva, generar una millor qualitat de vida dels habitants del barri.

Per a fer això, s'ofereix informació i orientació en temes d'higiene i d'altres d'interès general, es desenvolupen cursos teòrico-pràctics de dietètica i de cuina en dos torns tots els dies de la setmana (preparant els aliments necessaris pel seu consum i el de la seva família; els diumenges i festius se'ls proporciona el menjar per a cuinar a casa. Les persones que hi participen han de viure al barri i tenir una situació socio-econòmica precària), es distribueixen aliments per a preparar en el propi domicili (diàriament, per a 55 persones) i menjars preparats per a persones que no poden desplaçar-se (diàriament, 10 menjars). En total, doncs, s'arriba a una cobertura total del centenar de persones.

El Centre Alimentari està dotat d'un projecte ben innovador: vol resoldre problemes reals d'alimentació i d'higiene insuficients i, anant més enllà, vol intervenir en la problemàtica social de cada família. L'objectiu és lograr l'estabilitat social i familiar: sanitària, laboral, escolarització, tercera edat, etc. Aquesta intervenció ve facilitada per la mateixa duració del curs: dotze setmanes amb un contacte de catorze hores setmanals. A més, els beneficiaris realitzen tasques d'organització del centre: atenció a persones de la tercera edat, neteja general dels locals, etc.

En un local ubicat al carrer Bou de Sant Fere, es disposa

d'una aula teòrica de 80 metres quadrats, un espai polivalent de 24 metres quadrats i un taller de cuina de 30'50 metres quadrats (cinc cuines de tres focs cadascuna, les aigües i un taulell central per a preparar i manipular els aliments). Es disposa d'estrils de cuina diversos, de maquinària (balances, minipimers, picadores de carn, liquidadora i talla-embotits) i oisarrres a cadascun dels espais esmentats anteriorment.

La Vocalia de Serveis Socials del Casc Antic té un representant a l'organigrama del Centre (Carme Hidalgo) en el que hi ha un director (Anna Ma Vilà) amb la seva secretària (Ma Angels Daviu), tres treballadors socials (Manuela Pérez, Maria Mellado i Dolors Saladrigas) de qui depèn el voluntariat, un monitor (Olga Reig), dos auxiliars per a feines diverses (Iolanda Borrás i José Manuel Carrasco) i un xòfer (Jaume Navarro).

Potser caldria especificar algunes tasques concretes per la seva singularitat: les dels treballadors socials, les del monitor de cuina i les dels mateixos usuaris. Els primers, més enllà de la seva participació en el disseny del programa anual i en la valoració periòdica del funcionament del centre, estableixen contacte, seleccionen i efectuen el seguiment dels usuaris contactant amb els serveis socials i sanitaris públics i privats que es mouen pel barri per tal de dinamitzar els recursos existents; paral·lelament, organitzen i coordinen el voluntariat. El monitor de cuina, per la seva banda, a part de transmetre els ensenyaments de les tècniques culinàries i d'assumir la responsabilitat del material de cuina i d'administrar els estocs específics requerits per les tasques diàries, s'encarrega

de la formació d'un auxiliar que col·labora en les feines culinàries. El monitor de cuina, a més, participa també en la confecció del programa anual i es cuida de la programació quotiana del treball dels auxiliars. Els usuaris participants als cursos col·laboren en les tasques del Centre donant almenys cinc hores setmanals del seu temps per a dur a terme feines concretes com són ara el portar les atencions alimentàries a les persones de la tercera edat i realitzant tasques generals del Centre.

El Centre Alimentari troba les seves fonts de finançament a l'Ajuntament de Barcelona, la Generalitat de Catalunya, les entitats privades i les aportacions que procedien de la campanya Aquí hi ha gana: Aliment Solidari.

Es voldria que, a part de les subvencions pel manteniment i funcionament normalitzat del Centre, les despeses alimentícies quotidianes fossin autosuficients; és per això que s'ha gestionat l'obtenció dels excedents alimentaris procedents de Mercabarna que, ja ara, està plantejant la possible necessitat de disposar d'un local per a dipositar-hi determinats estocs. Hi ha dies que aquests excedents són notablement abundants i no es disposa d'espai suficient per a poder-los distribuir dosificadament.

Malgrat que, de bon començament, l'aportació econòmica de l'administració ha estat fonamental, la tendència és la d'incrementar les aportacions privades fins a poder aconseguir i assegurar una certa cobertura del mateix funcionament del Centre.

Projectes de futur? No són pas pocs, puix que ningú pot ignorar la capacitat dinàmica d'aquest Centre Solidari. Es voldria

arribar a ésser un col.laborador de l'INEM per tal de facilitar l'accés al món del treball als veïns del barri i s'ha pensat també amb posar en marxa una possible cooperativa de consum. Paral·lelament, s'han realitzat diverses recerques sobre la tercera edat i sobre els costums alimentaris al barri fent-ne una valoració nutricional. S'ha obtingut el premi Doctor Cardenal i Dorotea de Chopitea atorgat per la Caixa de Barcelona.

Tot allò que havia començat com una campanya d'urgència i sensibilització s'ha vist traduït en un projecte tanmateix ben concret i que trascendeix de manera clara la mobilització excepcional; ens trobem, doncs, davant d'una realitat que sense voler canviar radicalment la societat i els seus valors pretén ésser un projecte de futur que permet anunciar, si res ho impedeix, l'inici d'un veritable canvi en la intervenció prop de les persones més marginades.

La definició futura

El dia 2 de novembre del 1987 començava a funcionar el Centre Solidari i s'obria al públic el 6 de febrer del 1988. Les tasques socials i tècniques sequeixen amb una singular eficàcia i a uns costos econòmics ben ajustats (les diverses memòries i informes en donen constància). Per altra banda, els beneficis socials són

difícilment mesurables puix que és, certament, ben difícil contrastar i avaluar adequadament la intervenció social en termes de rendibilitat.

Es demana a la Fundació Jaume Bofill l'elaboració d'un diagnòstic i d'una definició del que pot ésser l'estructura jurídica i funcional d'aquest Centre Solidari, perquè s'intueix que, atesa la seva envergadura, hauria de tenir una certa autonomia i una personalitat jurídica pròpia. S'insinua que la sortida podria ésser triple: o tenir un estatut jurídic propi constituint-se, per exemple, en Fundació; o aixopugar-se sota un organisme configurat amb l'Associació de Veïns i els qui es cuiden del Centre (per medi d'una comissió que realment sigui operativa i que funcioni); o que el Centre Solidari quedi en mans exclusives de l'Associació de Veïns i que l'equip responsable actual abandoni la tasca que porten (en el ben entès que en aquesta tercera hipòtesi, segons opinions provinents del Centre Solidari, conduiria a un estrepitós fracàs)

Nosaltres pensem que aquest és un problema que cal resoldre des d'altres instàncies ja que les ciències socials ben poc hi poden dir puix que la funció d'aquestes és més la descripció, l'anàlisi i la interpretació del que les coses són i no tant d'allò que han d'ésser, i sobretot d'allò que han de ser des d'un punt de vista jurídic. La funció específica de la sociologia és la de descobrir les estructures socials que hi ha darrera les façanes i, per tant, ens sentim incòmodes davant d'unes opcions que han tenir viabilitat per d'altres assessoraments.

Hi ha una cosa evident i que ningú discuteix i que, a més, seria un error històric no reconèixer efectivament: el Centre

Solidari és una activitat pròpia i específica de l'Associació de Veïns com a fruit de la gran campanya duta a terme amb aquell lema tan significatiu "Aquí hi ha gana".

De la mateixa manera que en l'Associació hi ha unes vocalies diverses (cultura, urbanisme,...), hi ha també aquesta activitat del Centre Solidari. Aquest no és un ens autònom generat pels veïns i propi de l'entitat que els representa.

Aleshores, i vist des de l'exterior, pot semblar que tot és un problema de protagonisme. D'una banda, l'Associació de Veïns és la que figura com interlocutora de l'administració i és a través d'ella que es reben les subvencions i, per l'altra, l'embalum i la dinàmica mateixa del Centre Solidari figura externament com una activitat amb consistència pròpia, no solament per l'acció que està portant a terme, sinó potser més encara pel seu caràcter innovador dintre de la mateixa intervenció social. Aquí hi rauen bona part dels malentesos i de les distàncies creades.

Nosaltres ens hem posat en contacte amb ambdues parts implicades en l'afrontament i hem pogut definir els paràmetres exactes de les diverses postures que, de fet, no es troben tan lluny com podria aparentar i que no sembla impossible que acabin retrobant-se.

El que passa és que hi ha hagut una mala o pobra connexió entre el Centre Solidari i l'Associació de Veïns; en part degut al prestigi i innovació que comporta el que es realitza al Centre Solidari i en part degut també als problemes de renovació interna de la mateixa Associació de Veïns que ha patit i pateix els problemes generals que es manifesten en l'associacionisme en general i arreu

de la ciutat. A més, la trobada esmentada anteriorment amb l'alcalde Pasqual Maragall, dóna un concret protagonisme en l'execució del programa als responsables del Centre Solidari, potser oblidant comprensiblement el paper de dependència que té aquest Centre respecte a l'Associació de Veïns. Tot plegat posa en estat de tensió els responsables de l'un i l'altre cantó.

Donada la situació problemàtica i conflictiva, hi hagué persones que havien arribat a pensar que el millor seria independenditzar-se de l'Associació de Veïns; en aquest sentit hi havia hagut, molt abans de la campanya del barri Aquí hi ha gana, antecedents en l'Escola d'Adults i el grup de joves que van acabar constituint-se en entitat a part. La dinàmica i les accions del Centre Solidari posen damunt la taula greus qüestions de lideratge, puix que degut, al ressó ciutadà que la iniciativa del Centre ha tingut, fa que tant les autoritats, com els polítics, com sobretot els mitjans de comunicació hagin donat un relleu singular al Centre Solidari.

I, a part les qüestions personals, hi ha un tema de fons que pesa de manera ben visible. L'Associació de Veïns interpreta que l'activitat duta a terme pel Centre Solidari, tot i ésser extraordinàriament necessària i imprescindible puix que la gana no és cap miratge, s'ha d'obrir a d'altres camps que facin possible que la gent "trobi menjar". És una mica la idea del sacerdot belga fundador de la Joventut Obrera Catòlica quan deia que no s'ha de donar el peix, sinó la canya per pescar o, també, aquella dita: "si algú et demana aigua, no li'n donis: ensenya-li el camí de la font".

Des d'aquesta perspectiva l'Associació de Veïns veu en

l'activitat del Centre Solidari com la "institucionalització de la pobresa", puix que, potser ignorant l'acció concreta del Centre, té la impressió que s'assisteix a situacions de precarietat i de misèria siguin o no del barri i que s'està entrant en el terreny de la Mare Teresa de Calcuta, assumint així el paper de braç llarg de l'administració i fent un paper d'assistent social.

L'alternativa que proposa l'Associació de Veïns és la de portar l'anàlisi molt més enllà partint del concepte, per altra banda cert, que per molt que es faci no s'acabarà amb la misèria perquè aquesta depèn del sistema socio-econòmic vigent i, per tant, del gran capital; si aquest s'ho proposés, té sobradament els mitjans suficients per a generar una distribució menys injusta de la riquesa: les persones de Ciutat Vella podrien menjar a bastament. Aquesta anàlisi no cal fer-la, perquè tots comprenem immediatament la dimensió dels seus continguts.

El discurs esmentat no treu que es vegi imprescindible l'activitat tal com és duta a terme pel Centre Solidari: no hi ha la més petita intenció de negar el menjar a ningú. El que es tracta és de fer treballar la imaginació per tal que un plat de menjar no surti tan car: calen iniciatives que s'acoplin a les necessitats del barri. El Centre Solidari no ha de plegar de cap manera, sinó d'obrir-se a d'altres camps i connectar amb la fibra social del barri.

Crear una Fundació és inviable per l'Associació de Veïns: en primer lloc perquè una entitat que aplega els veïns no pot fer-ho i, en segon lloc, perquè com entitat a part no tindrà mai una incidència social com la que té una entitat de veïns reconeguda. I,

per altra banda i malgrat tot, el Centre Solidari ha estat generat per l'Associació de Veïns i és amb aquesta que l'administració hi té els tractes.

L'Associació de Veïns ni vol marcar unes línies, ni pretén controlar l'activitat que es porta a terme; únicament voldria que es constituís una comissió mixta que discutís i aprovés tota proposta que sortís dels gestors del Centre Solidari. Un òrgan de comunicació, de contacte, de decissió, puix que no es pot continuar en la situació present marcada de silencis i de distàncies inexplicables.

En el ben entès que en aquesta postura no hi ha la més mínima animositat contra les persones responsables del Centre Solidari, puix que totes elles han demostrat una entrega i un coratge excepcionals en la lluita que s'ha dut a terme. La demanda de l'Associació de Veïns es centra quasi exclusivament en la manca de comunicació i de diàleg.

Vist des de l'exterior i amb ànim de treure'n uns elements que puguin orientar una línia de futur, hem de dir que ambdues parts tenen les seves raons. Hi ha afirmacions que semblen indefensables com són ara les acusacions que fa l'Associació de Veïns al reduccionisme sistemàtic que fa el Centre Solidari a una assistència purament benèfica i caritativa; hom té dret a preguntar-se si s'han llegit les memòries i els informes del Centre Solidari on, amb tota evidència, es veu clarament que tota comparació d'aquesta mena és quasi ofensiva. Ni la línia d'actuacions que es porten ni els projectes de futur poden fer pensar una cosa semblant.

Per acabar hem de dir que quan el Centre Solidari va demanar

a la Fundació Jaume Bofill un dictàmen sobre la situació, hi havia implícita la voluntat que la Fundació Jaume Bofill jugués un paper que no li pertoca en la solució del conflicte. No podem dir qui té la raó ni fer d'àrbrits de fora estant. Només podem descriure breument les característiques de la situació i, en tot cas, indicar que l'experiència demostra que quan una activitat com la que porta a terme el Centre Solidari adquireix un volum i una importància considerables, és aconsellable que adquireixi jurídicament i en el seu funcionament una autonomia que li permeti actuar amb agilitat i complir més eficaçment la seva finalitat.

RAIMON BONAL I JOAN COSTA

Fundació Jaume Bofill

Juliol de 1988